

Луцик В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент, керівник управління захисту викривачів та обробки повідомлень про корупцію Національного агентства з питань запобігання корупції

ВИКРИВАЧ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Термін – викривач корупції відносно недавно ввійшов в українське законодавство. Метою його введення було імплементація норм міжнародних конвенцій та кращих світових практик запобігання та виявлення корупції. В англomовній літературі викривач (whistleblower) був запроваджений з метою подолання негативної конотації до осіб, які повідомляли про виявлені ними порушення.

З січня 2020 р. вступили в силу зміни до ЗУ «Про запобігання корупції» (далі – Закон), які розширили компетенцію НАЗК у сфері захисту прав викривачів та запровадили нові гарантії прав викривача. Водночас ці зміни призвели до термінологічної невизначеності щодо того хто вважається викривачем, оскільки законодавець запровадив два різні визначення викривача у КПК і Законі.

Так, відповідно до п. 16² ст. 3 КПК викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування, і згідно ст. 1 Закону викривач це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних правопорушень, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв’язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов’язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Таким чином, категорія осіб, які можуть бути викривачами у розумінні КПК є значно ширшою ніж тих, які передбачені в Законі. З одного боку, можна сприйняти такий підхід з мотивів підвищення ефективності викривання корупційних злочинів, однак з іншого боку законодавець мав би

притримуватися уніфікованої термінології запроваджуючи нового суб'єкта кримінального процесу.

Розглянемо тепер ознаки викривача у розумінні Закону.

Першою ознакою є наявність у викривача внутрішнього переконання, що інформація є достовірною, тобто упевненість особи, що інформацію, яку вона повідомляє може свідчити про факти вчинення корупційного правопорушення чи інших порушень Закону, яка впливає із її життєвого та професійного досвіду, віку та інших обставин.

Другою ознакою є те, що інформація стала відома викривачу у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Під видами діяльності, здійснюючи які викривач може отримати інформацію про корупційні правопорушення потрібно розуміти наступні.

Трудова діяльність – діяльність найманого працівника, фізичної особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, зокрема надає послуги чи виконує роботи на підставі цивільно-правових договорів.

Професійна діяльність – участь фізичної особи у літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, приватних виконавців, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою – підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

Господарська діяльність – діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Громадська діяльність – діяльність інститутів громадянського суспільства, їх посадових осіб, членів, представників і волонтерів, щодо участі в формуванні і реалізації державної (місцевої) політики, реалізації статутних цілей та напрямів діяльності відповідних інститутів, яка пов'язана з їх офіційними відносинами із органами державної влади, місцевого

самоврядування, зокрема членство у громадських радах, поліцейських комісіях тощо.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Проходження служби – діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування.

Навчання – це цілеспрямована діяльність учасників педагогічного процесу в системі освіти і професійного зростання, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.

Також викривачем буде вважатися особа, якій стала відома інформація під час участі у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, зокрема, стажування, участь в конкурсі на зайняття посади/прийняття/відбір на роботу/службу, обрання до членів громадської ради, вступ до навчального закладу, тощо.

Третьою ознакою викривача є те, що ним здійснено повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень, вчинених іншою особою, через передбачені Законом канали повідомлень, тобто інформування про фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення корупційного правопорушення, які можуть бути перевірені. Фактичні дані у повідомленні викривача мають складатися з інформації про конкретні факти порушення встановлених Законом вимог, заборон та обмежень, яке вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону.

Варто зазначити, що виокремлені ознаки відповідають європейським стандартам визначення викривача, зокрема Директиві Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23 жовтня 2019 року про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу. Так, згідно ст. 5 цієї Директиви особа, яка повідомляє про порушення визначається, як фізична особа, яка повідомляє чи розкриває для громадськості інформацію про порушення, яку вона отримала в рамках виконання нею діяльності, що пов'язана з роботою.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
ОНЛАЙН «КРУГЛОГО СТОЛУ»,
ПРИСВЯЧЕНОГО 25-РІЧЧЮ ІЗ ДНЯ СТВОРЕННЯ
НДІ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ТА 95-РІЧЧЮ ІЗ ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
АКАДЕМІКА ВОЛОДИМИРА СТАШИСА**

(м. Харків, 1 липня 2020 р.)

Харків
«Право»
2020

УДК 343.9:3343.35.08(477)

3-33

*Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет
вченою радою Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
(постанова № 4/2 від 24 червня 2020 р.)*

Відповідальні за випуск: доктор юридичних наук *Б. М. Головін*,
кандидат юридичних наук *О. В. Новіков*

Відповідальність за достовірність даних несуть автори публікацій.
Точка зору редколегії може не збігатися з позицією авторів

Запобігання корупції у приватному секторі : матеріали наук.-
3-33 практ. онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створен-
ня НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження
акад. Володимира Сташиса (м. Харків, 1 лип. 2020 р.). – Харків : Право,
2020. – 214 с.

ISBN 978-966-998-023-6

© Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого, 2020

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
2020

ISBN 978-966-998-023-6

© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ЗМІСТ

Гетьман А. П.

Вітальне слово 9

Авдєєва Г. К.

Незалежна судова експертиза як засіб протидії корупції
у приватному секторі..... 9

Баулін Ю. В.

Підстави корпоративної відповідальності юридичної особи
за КК України..... 13

Білецький А. В.

Як програмне забезпечення може допомогти викривачам корупції
в приватному секторі..... 15

Брисковська О. М.

Основні чинники протидії корупції на приватних підприємствах 19

Ворушило С. В.

Вплив корупції на приватний сектор 22

Гаркуша А. О., Гаркуша Є. О.

Використання штучного інтелекту у внутрішньому антикорупційному
комплаєнсі юридичних осіб 25

Гуртовенко С. І.

Особливості корупційної діяльності у приватному секторі 29

Гуторова Н. О., Пашков В. М.

Запобігання корупції у сфері донорства крові та її компонентів 32

Данильченко Ю. Б.

Роль прокуратури України у боротьбі з корупцією 36

Дудоров О. О.

Кейс Черненко, або як НАБУ дії народних обранців кваліфікувало 40

Жаровська Г. П.

Корупція: фреймворк транснаціональної організованої злочинності 49

Забуга Ю. Ю.

Деякі проблемні питання практичного застосування заходів
кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб
за вчинення корупційних злочинів 53

Калюга К. В., Узунова О. В.

До питання про оперативно-розшукову діяльності під час стеження
як засіб протидії та виявлення корупції 58

Карчевський М. В.

BlockChain та Bitcoin в контексті протидії корупції 62

Коваленко Л. П.

Інформаційно-правові засади запобігання корупції у приватному секторі 69

Колодяжний М. Г.	
Стратегії обмеження корупції в Україні	72
Кришевич О. В.	
Проблемні питання кваліфікації незаконного збагачення	76
Куковинець Д. О.	
Щодо деяких проблемних моментів застосування штрафу до юридичних осіб	82
Кулик К. Д.	
Деякі питання запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у приватному секторі	85
Ландіна А. В.	
Характеристика суб'єктів корупції у приватному секторі в Україні	89
Лукашевич С. Ю.	
Принципи антикорупційної політики та антикорупційної діяльності	92
Луценко Ю. В.	
Протидія корупційній злочинності: реалії та перспективи	96
Луцик В. В.	
Викривач у системі запобігання корупції	102
Михайліченко Т. О., Рак С. В.	
Проблеми (не)застосування заходів кримінально-правового характеру до закладів охорони здоров'я приватної власності	105
Новіков О. В., Шукалова Д. Д.	
До питання про системність як ознаку корупції в Україні	109
Оболенцев В. Ф.	
Особливості системного підходу у теорії та практиці заходів антикорупційного комплаєнсу	113
Орловська Н. А.	
Деякі питання участі громадянського суспільства у протидії корупції в приватному секторі	115
Петров С. Г.	
Корупційні правопорушення, пов'язані з розбудовою системи обігу державних електронних інформаційних ресурсів	119
Сидоренко А. С.	
Окремі випадки корупції в сфері трудових правовідносин	122
Сметаніна Н. В.	
Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції у системі запобігання корупції	124
Стрельцов Є. Л.	
«Незвичайні» форми прояву корупції	127
Стрільців О. М.	
Про необхідність врегулювання порядку розгляду юридичними особами повідомлень про корупцію	132

Таволжанський О. В.

Цифровізація публічних послуг, як основний інструмент протидії корупції	134
---	-----

Талалай Д. В., Гончарук В. Л.

Міжнародні слідчі групи як інструмент протидії корупції та організованих злочинності	136
--	-----

Тимофєєва Л. Ю.

Протидія корупції та забезпечення права на приватність в інформаційному суспільстві	139
---	-----

Ткачова О. В.

Аналіз вимог до антикорупційної програми юридичної особи	143
--	-----

Федоровська Н. В., Пашковська М. В.

Анонімні повідомлення як інструмент протидії корупції	146
---	-----

Христич І. О.

Сучасний стан поширення корупційних правопорушень у приватному секторі національної економіки України	149
---	-----

Худолій Т. І.

Корупційний елемент як негативне явище в медичній сфері	152
---	-----

Шевчук В. М.

Проблеми формування та реалізації криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості	155
--	-----

Шепітько В. Ю.

Система криміналістичних методик розслідування корупційних злочинів: постановка проблеми	160
--	-----

СЕКЦІЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**Бубеніна Л. А.**

Імплементація норм міжнародно-правових актів щодо відповідальності юридичних осіб	164
---	-----

Бухолдін М. О.

Роль і ефективність антикорупційних органів в сучасній моделі України	168
--	-----

Виногородська Є. С.

Застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи за корупційні злочини у розрізі повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури	169
---	-----

Вільнікова А. Р.

Спеціальне психологічне тестування як альтернативний спосіб запобігання корупції	171
--	-----

Войцеховський Б. О.

Проблема корупції в сфері видачі дозволів на зброю	174
--	-----

Гусарова К. В.

Вплив міжнародних стандартів запобігання корупції у приватній сфері на реформування національного законодавства	176
--	-----

Кабасв В. М.

Визначення об'єктивних ознак злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище	178
---	-----

Коваленко Б. В.

Основні засади запобігання корупції в публічній службі	183
--	-----

Лацько А. В.

Конфлікт інтересів у діяльності юридичних осіб приватного права	185
---	-----

Мирко Б. М.

Причини та умови вчинення провокації підкупу	189
--	-----

Папакія І. В.

Проблеми функціонування інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупційні злочини в Україні	192
---	-----

Проданова М. О.

Двосторонні договори України з питань розшуку та повернення активів, здобутих злочинним шляхом	195
---	-----

Строганова І. В.

Міжнародний стандарт ISO 37001 та практика його застосування в Україні	199
---	-----

Удянська К. В.

Комп'ютерно-політика як конкурентна перевага бізнесу	202
--	-----

Царук А. Ю.

Роль корпоративного управління у протидії корупції в приватному секторі	204
--	-----

Шевченко Н. С.

Взаємозв'язок корупції та організованої злочинності	207
---	-----

Яцина М. О.

Неурядові організації як суб'єкти протидії корупції у приватному секторі	210
---	-----